

Lauda Air. Majd a kis zöld bolt kirakata előtt
[állok,
majd Vanessa Bell, képeit a Tate Galleryben
[nézegetem,
majd hozzám lép megint, talán, egy
[ballonkabátos
hölgy, és érdeklődik képzőművészeti ízlésem
[felől,
ó, nem, nem, az már talán el is marad.

Aludt a kis drád a fában, mire is
felelt volna. Szárnyacska alá hajtotta fejét,
írja Heimito von Doderer, és Melzer
[hazaballag.

Nem iszom többé dán pálinkát, mentásat,
az ottani Broadwayn, na ja, nem sörözöm
az Operettenwiertnél, a Freyungon nem lesz
kőkiállítás többé, ropogó poros deszkákon,
[lakkos
padlók széthullásán nem lépkedek, lesz más, ez
az Am Hof-tudás, a dögunalom, mely a világ
teljese, olykor szünetet tartva.

A szünetet olykor te tarthatod. Hogy a Strudli
[fáj, mert real.

Erre a szünetre készülsz fel,

amikor már Alíz is elbiccen sánta lábával
[Szpéro után,
mint bánatodra annyi minden, és a magad
[Wittije leszel,
mondd el saját szavaiddal, valami még utoljára
[erre szólít.
Talán elindulsz fel, a múltak vizein át a
[Lépcsőn.

S addig, mondja társném, IT SZENVEDET,
[mármint hogy én,
ez rám vonatkozik, nézzük az eredményt,
[vigyorgok,
ahogy a Christa Hillhouse-ra a produkció vége
[közeledtén
a Linda Perry, ez is megvolt, itt, persze, egy
[t-vel,
szenedett, egy t-vel, mert, legyintünk
elbizakodott és lelkes közönnyel, még jelen
[időben!

Background vocals, te!, mondom társnémnak
én, ahogy holnap ott megyek föl a Strudlin,
megemlegetlek! „Paskold meg helyettem a hal
[pofáját!”

De a Szép az mintha csak futna innen.
Gyerünk tovább!

Kemény István – Vörös István

DIALÓGUS A VÁROSRAÓL

ol van Budapest?

H – Kérdésed, gondolom,
nem földrajzi jellegű. Ha ez
így van, és lényegileg külön-
bözik egy feleltető földrajz-
tanár mentő kérdésétől, akkor
először is magát a kérdést kell megvizsgál-
nunk. A kérdés kulcsa a benne található tu-
lajdonnév. Mert bár első ránézésre a kérdő-
szó a meghökkentő benne, lévén, hogy túl-
ságosan egyértelmű, vagy túlságosan talá-
nyos a jelentése, az értelmét mégis a „Buda-
pest” szó fogja meghatározni. Aszerint,
hogy mit mond a számunkra ez a szó, fogja
az értelmét változtatni a kérdőszó is. Sőt tu-
lajdonképpen a mondat közepén levő létige
is. A kérdésedben tehát, úgy látom, egy má-

sik kérdés rejlik, és csak annak megválaszo-
lásán át vezet az út a válaszhoz. Hogy meg-
mondhassam, hol van Budapest, ahhoz
előbb azt kéne megmondanom, mi is egyál-
talan Budapest.

Ezt viszont az nehezíti, hogy a válasz
írásakor is épp Budapesten vagyok. Hiányzik
a kellő távolság, ami az íráshoz elkerülhetet-
len. Másrészt persze ilyen távolság ebben az
esetben nincs is. Ha elutazunk Budapestről,
akkor teljesen szem elől tévesztjük, nem-
hogy rálátásunk lenne. (És már a kifelé út is:
a lakótelepek, a gyárak... – máris itt az első
válasz a kérdésedre: Budapest Budapest te-
rületén jóval belül van.) Ha pedig repülőről
próbálnánk meg lenézni rá, az se segítene,
Radnóttival egyetértve megállapíthatjuk,

hogy a látvány onnan fentről a turisták és katonák perspektívája. Pont a lényeg hiányzik ebből a képből, hiszen Budapest a részletekben van. (Íme a második válasz.)

Egy ideje már kerülgetek egy szót, amit a saját kérdésem megválaszolásához – már csak az egyszerűség kedvéért is – feltétlen ki kell mondanom: város. Budapest város. Szeretem az ilyen kijelentéseket. Az evidenciák újrafelfedezését. Persze, a te kérdésed is ilyen, és a válasz lényege az, hogy valahogy ki kell bújni alóla. Az evidencia: alkalom a szünetre a gondolkodásban. Az evidencia hangsúlyos helyre helyezése pedig felhívás a gondolkodás önkritikájára. Ilyeténképpen az iménti állítás afelett érzett tanácsalanságom kifejezése, hogy képtelen vagyok megfelelő módon artikulálni Budapesthez való viszonyomat. Egyfelől praktikus szölamok állják el a pontos gondolat útját. (Következzen itt szemléltetőnek egy ilyen stílusú meghatározás: Budapest Magyarország egyötöde.) Másfelől a személyes emlékek teljesen szubjektív és a gondolkodás szabadságánál maguknak nagyobb szabadságot megengedő képei és szavai sorakoznak. (Erre álljon itt egy olyan idézet, amit szerzőjének, Oláh Jánosnak mégis sikerült a megfelelő egyensúlyba visszaillesztenie: „amit hazudok / az a hazám”).

Vegyük is ki ezt a gondolatot a zárójelből. Budapest ismereteinkben és hazugságainkban van. Abban a tudásunkban, hogy eligazodunk benne, hogy átjárható számunkra. A benne eljátszott szerepeinkben. (Vagyis, mint az ördöggyólyó, a saját magában lévő valami/ki/ben.) Budapest olyan, mint a nyelvtudás, a fejünkben van – és a gesztusainkban. Hogy hol van Budapest? A kérdésben, István.

Ezért én most erre a kérdésre kérdezek rá. Azzal, hogy kérdésed evidenciára irányult, miféle hazugságokat akartál félrehajtani Budapest fogalma elől, és miféle hazugságokat akartál segítségül hívni?

– Mégsem kezdem elemezni a saját ostoba kérdésemet, pedig hetek óta éppen ezt halogatom, mióta visszaütötted a labdát. Nem! Mind a ketten a városról, a Városról akarunk beszélni úgyis.

Azt mondod, a vonatról csak szem elől tévesztjük, repülőről pedig elvész a lényeg. Gyalog kell tehát megközelíteni. Ez pedig a te kérdésedben van benne. „Félre kell hajtani a hazugságokat Budapest fogalma elől.” Ebben a me-

taforóban a hazugságok: bokrok. Vagy magasra nőtt a gaz. És nőjön mindez egy jókora valótlanság, az Ügetőhegy tetején. Az Ügetőhegy csak 665 m magas, így viszonylag gyorsan le lehet sétálni róla a Külső-Józsefvárosba a Kerepesi temető lejtőin. A temetőre most bőségesen tűz a nap, úgyhogy a félelem és a Sátán nem szívárog át ide I. és II. társalgásunkból.

Itt a hegy lábánál más ragadja meg mindketőtök figyelmét: a remíz. A remízből pedig félig kilóg az, amiért idejöttünk, ami a remíznek értelmet ad és boldog felnőttkort: a villamos.

Nekem Budapest volt a Város gyerekkoromtól, és mivel a Kosztolányi Dezső téri buszpályaudvaron szálltunk le mindig, nekem a Várost főleg az a két dolog fogja jelenteni halálomig, amit ott láttam először: a bérház és a villamos. A bérház a város építőköve, emlékezzünk meg róla, de most pár szót az utóbbiról.

Szerény véleményem a villamosról, hogy átvette azt a szerepet, amit a középkori városban a fal játszott: egybetartani a várost. (Ameddig a villamos kijár, addig tart.) Sínjei gyengék, sok városban keskenyebb nyomtávúak is, mint a vasút. Az autók megszökhetnek, a kék buszokat átfesthetik, és tovább szolgálhatnak egy másik várost. A villamos viszont jó nehéz, ezért nehézkes és kínos is elrabolni, vonatra rakni. És egy ekkora dűlítés után eltüntetni a síneket, a remízeket, a végállomásokat, a jellegzetes fasorokat még nehezebb. Egy ilyen dűlítés amúgy is szegényen hagyja a várost, nem hagyja átépíteni sem, így minden a fénylő múltra emlékezteti: amikor még város volt.

Itt meg kell jegyezni, hogy – bár nem vagyok barátja a megoldásnak – Párizs, New York nem ellenpélda. Villamos híján a földalatti is villamos. A troli viszont kevés. Öszvér. És úgy is tűnik el, mint az öszvér.

A villamos tehát egy-egy városra van ítélve. Ha pedig kevés – netalán egyetlen – vonal van egy városban; az a villamos bizony elkeserítő látvány. A város és villamosa minősíti egymást, és itt a minősítés: magány.

A magányérzés elkerülhető, ha minden város hálózatot épít ki. Egy nagy város nagy és bonyolult villamoshálózata vidám „egész-világ-érzést” adhat az odaérkezőnek, de az unott ottlakónak is függetlenséget és derűs öntudatot.

Nem véletlen azonban, hogy a témát az ún. középkorhoz igyekeztem társítani. A modern, vagyis az újkor szétverte a városfalakat, a villamost pedig csak jobb híján találta föl, és egy-két évtizedes virágkor után a századforduló ellene fordult: igyekszik buszokkal helyettesíteni vagy

legalább a föld alá szorítani. És lehet-e buszokkal helyettesíteni az „egész-világ-érzést”?

Ez még nem a kérdésem, István. Álltam a remíznél a valóságban, és egy villamos oldaláról a következőt olvastam: „HAGYD AZ AUTÓDAT, ÉS GYERE VELEM!” Gondolatban lekurváztam szegényt, de jólesett látni, hogy nem hagyja magát. Azt kérdezem tőled, István, hogy hagy-nád-e az autódat, az Autódat, ha így szólnának hozzád?

– Azt hiszem, ezúttal nem sugallod, hanem tudod a választ. Hiszen jól tudod, hogy nincs autóm, és, bár jogosítványom van, nem vezetek. Persze a kérdésed, gondolom, másra irányult, csak nem értem pontosan, mire. Hogy autóm nincs, azt könnyű megmondani, de hogy van-e Autóm, az már komolyabb ügy. Mi mindent jelenthet ez az Autó? Nyilvánvalóan a villamos (Villamos) ellentéte. És ha a villamos a várost összefogja, ahogy írtad, átvéve a városfal szerepét, akkor az Autó szétaprózza. Ott van példának Amerika, ahol már nem is városban laksz, hanem valami erdőszerűben, ahol házak is állnak, és félóra Autózás árán juthatsz el a metróállomáshoz, vagy másfél óra Autózás árán a városba. Csakhogy ott nem a városba jutsz már. Amint kétsziküre oszlik a város, alvóvárosra és hivatali negyedre, uptownra és downtownra, jóformán meg is szűnik. Azt mondják, L. A.-ben nem is szokás az utcán sétálni. Hasonló dolog történt ott a várossal, mint a platóni gömbemberrel. Kettévágták. A férfi irodanegyedre és a háztartásbeli nők kertesház-negyedére. Közöttük Autók rohangálnak, Autók, akik már beköltöztek a házakba is (süllyesztett garázsok), ami például a kutyának igazából sohasem sikerült. Nincsenek házörző autóink, vannak viszont őket őrző házaink. Van továbbá Ölautóink (a mecsboks), és Beszélő Autós tévésorozatunk, egy új cseh kommersz filmben már autók kipufogócsövével szeretkező bűnözőt is láttam. Ez egy pillanattig se jelenti, hogy az autó nőnemű, a fenti aktus akkor már közelebb áll a homoszexualitáshoz. Hiszen a kipufogónyílás csak az anyagcserét szolgálja, és így, mint minden ilyen jellegű behatolás, ez sem kötődik nemhez. Az Autó semleges nemű kutya, badibildingező ló. Sokszorosítással szaporodik, nincsenek kicsinyei. (A Kispolszki se kölyök, hanem csivava.) Azt szeretném egyszer megélni, hogy akkora kutyaházat építsenek a Belvárosban, mint az a parkolóház a Marti-

nelli téren. Persze a Kutyaházat éppúgy nagybetűvel értem, mint te az Autót. Mondhattam volna Remíz is. Hiszen épp arról beszéltem az előbb, hogy a villamos az Autó ellentéte. Ne kurvázd le a villamost, ha arra biztat, hogy szállj föl rá. Reklámfelülete korunk kötőablája, a rajta olvasható felhívás afféle óvatos parancsolat akar lenni. Az Autó az agresszív önzés, a villamos a határok közötti. Az Autó széthordja a várost, mint a hangyák, a villamos összetartja.

István, szerinted mért van az, hogy Prágában a város egyik végéből a másikba érnek el a villamosvonalak, a villamosok bonyolult rendszer szerint találkoznak egymással, és kerülnek el egymást, míg Budapesten egy-egy vonal csak annyit köt össze a városból, mint két fa között a kifeszített szárítókötel? Javára szól ez Prágának? Ellene szól ez Budapestnek?

– Prágában valószínűleg jobban megbecsülik a villamost, mint Budapesten.

Ahogy a két város a maga vizeit sem egyformán becsüli meg. Budapesten a Duna csak keresztülrohan, épített partok közt, mint a város turistái is: egy pillantás a partról a hegyre és a hegyről a partra, s mehetnek tovább. Budapesten nincs, ami megfogja az embert vagy a vizet. Kisgátakra, zsilipekre gondolok itt, vagy a Certovkára, a híres kicsi malomárokra és a Kampára, amiből ez a vizecske csinál szigetet. A Margitszigetet bezzeg két igazi folyam vágja el Budapesttől.

Persze mit tehet egy város ennyi vízzel? Budapestben az a heroikus, hogy megpróbál ennek a rengeteg nagy folyamnak a két oldalán mégis egy város lenni. Ez például Bécsnek nem sikerült, illetve meg sem próbálta. Beérte a jobb parttal.

Hadd tegyek föl itt egy ún. magyar sorskérdést: tehet-e jót egy népnek, hogy nemzeti egysége és ereje, összefogása jeleként végre felépít egy állandó hidat – noha ez idő tájt Prágában már majdnem ötszáz éve áll egy? Nincs mit csodálkozni, hogy városunk mindenkor vezetői hideglelősen féltik a Duna mindig kevés és mindig gondterhelt hídjait, és ha tehetik, azonnal leparancsolják onnan a nehéz (hatvan éve gyártott!) villamost; ahonnan meg nem, ott is gyorsvasutakká vagy végeláthatatlan szerelvényekké (futószőnyegekké) alakítják. A közlekedés nekik nagyipar: rengeteg autóban egy-egy ember vagy futószőnyegeken sok-sok-sok. Villamosmértű villamos a hídon – ez maga a gyanús szórakozás.

A városok általában „folyós városok”. Három folyót jelent ez. Egy a régi, a folyó; kettő pedig a

fölötte átömlő embertömeg oda-vissza. Budapest sem a Dunát, sem az embereket nem becsüli meg. Az áteresztőképesség sivár jelszavával autókba és buszokba kényszeríti a saját lakóit; a turistákat és a sétálókat pedig mint gyanús szórakozókat kezeli. Ami abból áll, hogy igyekszik nem megragadni őket. Nem nyit tehát nekik sétálóhidat, és nem helyez el apró meglepetéseket számukra (amilyen például a John Lennon-emlékvakablak Prágában), vagy ha elhelyez, annak mégsem támad legendája. Legendája, amit nem pótolnak prospektusok, egy hely, aminek magától terjed el a híre (mint például a John Lennon-emlékvakablaké, Prágában). És ha egy épületnek Budapesten mégis, csak úgy tekintete volna, azt a város maga oltja ki. Ilyen a Vár. A budai Vár várrom, pedig ép. Ha volna benne egyetlen padlásszobácskája a köztársasági elnöknek, ahol égne néha a villany, akkor bizony a budai Vár – köztársaság ide vagy oda – ma is királyi vár volna, ahova vigyorogva, áhítattal, szerelmesen vagy vérszomjasan, de föl kéne nézni; sétálni, csörtetni, menni. Élne a hely. Így viszont, nemzeti könyvtárával, nemzeti galériájával, múzeumaival együtt sem más, mint egy helytörténeti tény.

Ezzel a látszólagos elkalandozással azt akarom hangsúlyozni, hogy Budapest önpusztító város. Túl nagy a hasadás ott a közepén. Túl kevés a bizalma a saját értékeiben, túl sok autóval próbálja saját lüktető mivoltát igazolni. Mérget kever a saját levegőjébe, ettől utálja magát. Az önpusztító gyűlöli a saját szenvedélyét, de főleg gyűlöli a mások játékát. A bonyolult villamoshálózat pedig játék. Egy-egy város életművésze. Prágáé.

Hát igen, István. Mindez ellene szól Budapestnek. Jó volna, ha fel tudná hozni valamit a mentségére.

– Budapest nem tud játszani. Túlságosan is komoly. De mint annyi mindennek és mindenkinek, neki is a hibái egyúttal az erényei. Komoly város, ahol komoly arccal lehet járkalni a dolgaink után. Nem zavar meg a szépségével. Nem kacér, nem infantilis. Nem épít gügyögve makett-utcákat (Arany utcácska). Százévenként levedli a bőrét, mint valami óriás folyami kigyó. Százévenként nem ismerni rá. A házak is, úgy tudom, évenként egy százalékot veszve az értékükből, épp száz év alatt íródnak nullára, amikor pedig megkezdhetnék igazi életüket. Budapest időben jóformán emberi léptékű város. Magas benne a házhalandóság. A házöngyilkossági statisztikában éppúgy élen járhatunk, mint jómagunkéban. Budapest, mint

a jó kutya, vele hal urával. Nehéz elfogadni az Erzsébetvárosban, a Kossuth Lajos utcában tervezett házlebontásokat, és visszamenőleg is Óbuda vagy a Tabán felszámolását, mert ez a halandóságnak enged át ott is területeket, ahol pedig nem volna szükséges. A Flórián tér hatalmas pusztasága, benne azal az odahamisított néhány római oszloppal, kétszeresen is bosszantó. Éktelen seb a városon, ami még a negyed nevét is neveltségessé teszi. Másrészt az emlékeztető, hogy milyen régtől volt itt jóformán a mai napig emberi mértékkel mért városi élet. Cinikus tréfa ez a hely, a város gyomorfekélyes humorára jellemző. Budapest humora hamisítvány, akárcsak házainak nagy része. Budapest nem nevetve, röhögve búcsúzik a múltjától.

István, tudod mit, véd meg te Budapestet! Vagy ha nem megy, legalább szidd Prágát!

– Hivatkozzak a rómaiakra, keltákra, germánokra, hunokra, tatárookra, törökökre, megint a germánokra meg az oroszokra? De hát ezek, szegények csak mentek előre, ameddig bírtak, aztán futottak, mint a kép, felégették a földet, kardélre hányták a lakosságot, lerombolták a hidakat, és elvittek minden mozdíthatót. Persze, hiszen ez a senkiföldje: természetes határvidék, ütközőzóna, haditudományi törésvonal.

Talán éppen ez a titka a városnak. Buda és Pest. És valahol a Lánchídon vagy a közelében közepe is van a világnak. Buda és Pest. A Dunántúl: Buda. A többi: Pest. Az északi part: Buda. A déli part (Siófokkal): Pest. Ausztria (Béccsel, Prágával, Lemberggel): Buda. Magyarország (Budapesttel, Kolozsvárral, Szarajevóval): Pest. Az Elbán túl: Buda. Az Elbán innen: Pest. (A Balkán: Csepel.) A Malá Strana: Buda. A Staré Mesto: Pest. Az elit: Buda. A tömeg: Pest. Az unalom: Buda. A szórakozás: Pest. A valami: Buda. A semmi: Pest. A semmi: Buda. A valami: Pest. Te az egyik parton, én a másikon. Buda, Pest: István, István. És köztünk folyik ez a párbeszéd.

Megvédeni én se tudom a várost, mert védhetetlen. Még eddig minden ostrománál elesett. De azt hiszem, hogy ez a Buda-Pest szemlélet amennyire rombol és szofisztikára ösztökél, annyira fontos és jó is. Én például most azért nem kezdem el szidni Prágát, mert tudom, hogy csak a közös eszményünket rombolnám, amire igencsak szükségünk lesz, amíg budapestiek vagyunk.